

Микола Галів

## Попівство в селі Літиня на Дрогобиччині (XVI–XVIII ст.): соціально-економічна характеристика

Проаналізовано соціально-економічне становище попівства в селі Літиня на Дрогобиччині (XVI–XVIII ст.), окреслено його правове становище, охарактеризовано господарську інфраструктуру, зроблено спробу скласти перелік місцевих священників, висвітлено історію церкви.

*Ключові слова:* попівство, священники, поповичі, церква, привілеї

Мікроісторія на сьогодні є одним із найбільш поширених напрямків наукових історичних досліджень. Нова постмодерна парадигма студіювання історії закликає до вивчення не широких політичних, соціальних, економічних та культурно-духовних контекстів історичних подій, а пропонує розглядати проблеми соціальної, економічної історії на мікрорівні, зокрема й краєзнавчому. Відтак чимраз більшого значення набувають дослідження, наприклад, конкретних соціально-господарських інституцій у складі значних соціальних середовищ, зокрема й духовенства. У цьому річизі актуальним видається вивчення соціального обличчя та економічного підмурівку дрібного парафіяльного духовенства Перемишльської православної (згодом уніатської) єпархії Київської митрополії. Вибір попівства у селі Літиня на Дрогобиччині як об'єкта дослідження детермінується цілком тривіальними обставинами – краєзнавчими зацікавленнями автора та наявністю в нього значного комплексу джерел, пов'язаних з історією цього села.

Господарське становище священників Перемишльської православної (згодом уніатської) єпархії було предметом наукових досліджень М. Бендзи, В. Інкіна, В. Пірка<sup>1</sup>. Частково це питання порушувалися А. Яблоновським, І. Смутком, В. Слободяном<sup>2</sup>. Певний зарис окресленої проблеми дано в краєзнавчих публікаціях Ю. Стецика, В. Галика, Л. Тимошенка, В. Лаби<sup>3</sup> та ін. Перелік парафій, а отже, й попівств Перемишльської єпархії спробував укласти І. Крип'якевич<sup>4</sup>, пізніше польський дослідник З. Будзінський<sup>5</sup>. Попівство ж у Літині стало об'єктом зацікавлень польського краєзнавця Л. Дзедіцького, котрий, пишучи статтю про село до «Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich»<sup>6</sup>, згадав привілей короля М. Вишневецького літинському священнику і поповичам 1670 р., що на той час знаходився в місцевій церкві. Тож синтезованого

дослідження літинського попівства як соціально-господарської інституції наразі немає.

Мета статті – проаналізувати соціально-економічне становище попівства у селі Літиня на Дрогобиччині упродовж XVI–XVIII ст.

Попівство в Літині уперше згадується у поборовому реєстрі Перемишльської землі 1507 р.<sup>7</sup> Цілком можливо, що церква, а отже, і парафія в селі існували й раніше.

Як відомо, попівство, посуті, становило духовну бенефіцію, надання якої, з огляду на право протекторату, було прерогативою короля і здійснювалося з подання старости. Здебільшого попівство належало священничій династії, тож передавалося від батька-священика до сина, який також виконував священничі функції. Кожного разу священник, спадкуючи попівство, турбувався не так у єпископа, як в старости чи короля про надання бенефіції (звісно ж, не безоплатно). Проте у 1720 р. постановами Замойського синоду було скасовано спадкування і купівлю парафій, запроваджено систему посвяти у священничій сан перемишльським єпископом та присвоєно останньому право надання бенефіції<sup>8</sup>. Звісно, королівський уряд виступив проти цього: універсалами 1737 і 1757 рр. королівський скарб заявляв про невизнання цієї ухвали. У першому з них король Август III, звертаючись до адміністраторів усіх економій, декларував, що «pro Iure suo Majestatio (через право свого маєстату. – М. Г.) сам на бенефіції такі вакуючі (вільні, вакантні. – М. Г.) презенти давати буде за рекомендацією згідних осіб через адміністраторів»<sup>9</sup>. При цьому посилався й на сеймову конституцію 1647 р. «Про духовних руських як в унії, так і не в унії будучих», котрою, як відомо, засуджувалися факти «узурпації» єпископами *ius collationis* (права коляції), відтак установлювалося, «аби право подавання священників до церкви при дідичах залишалось, а в державах наших (королівщинах) – М. Г.), державці добр священників до церкви подавати мають»<sup>10</sup>. У 1745 р. коронний підскарбій звернувся з листом до Перемишльського уніатського єпископа, нагадуючи йому про королівське право. А універсал від 25 лютого 1757 р. зобов'язував «презентування попів» здійснювати відповідно до універсалу 1737 р.<sup>11</sup> Тож після Замойського синоду відбувалося надання парафій і королем, і єпископом<sup>12</sup>.

Священики мали значні привілеї, звільнялись від усякого обтяження державними податками, від контрибуцій і приватних поборів під будь-яким претекстом, крім визначеного інвентарем чиншу. Плебанії належало право користуватися альмендою, безкоштовного випасу свиней і овець у королівських лісах, безкоштовного помелу зерна у місцевому млині, право тримати підсадків і загородників<sup>13</sup>. Звісно, такими «вільностями» користувалися і священники в Літині, сплачуючи на користь короля лише певний чинш.

Згідно з поборовими реєстрами 1507, 1510, 1511, 1512 рр., священник у Літині сплачував 36 грошей (три фертони), у 1515 р. – 15 грошей, а в 1517 р. – лише 8 грошей<sup>14</sup> (мабуть, цьогорічні татарські напади завдали певних збитків попівству). Реєстр поборів 1526 р. фіксує вже 30 грошей (1 зл.) податку з попівства, натомість реєстр 1530 р. знову називає 15 грошей<sup>15</sup>. У 1531 р. літинському священникові було виділено півлану землі і визначено чинш у розмірі однієї гривні та 12 грошей<sup>16</sup> (2 зл., або 5 фертонів). Люстрація 1570 р. декларувала, що «поп руський з церкви нічого не дає, тільки з ріллі», але не вказувала скільки. Щоправда, у цьому документі говориться про компутацію попа з іншим кметями при чиншові (тобто священник з ріллі сплачував стільки, що й інші кметі – 2 зл. з півлану)<sup>17</sup>. До речі, вказівка: поп «з церкви нічого не дає», « доволі промовиста і засвідчує, що священник не сплачував податків із доходів за душпастирську діяльність.

Незадовго після люстрації літинське попівство було спустошене, бо вже поборовий реєстр 1577 р. не згадує про священника в Літині (слово «поп» у ньому перекреслено), але говорить, що в сусідній Грушовій «поп» з півлану сплачує всього 20 грошей<sup>18</sup> (очевидно, теж постраждав від татар, бо мав би давати утричі більше – 2 зл.). Укладений вслід за черговим набігом ординців реєстр податків за 1589 р. знову згадує священника (і «синагогу»-церкву), що платив призначені йому 2 фл.<sup>19</sup>

Очевидно, під час правління Яна II Казимира (1648–1668) сільський священник та поповичі отримали привілей на попівство, який було підтверджено 1 жовтня 1670 р. наступним королем Михайлом Вишневецьким<sup>20</sup>. Згідно з цим документом «попові і поповичам Літинським» – о. Василю, його братам Семену та Івану, дочці Пазі, дякові Степану\* та його синові Яцю і доньці Єві надавалося у доживоття «попівство літинське з церквою і парафією до громади належної», дві чверті поля (половина попові з родиною, друга – дякові з дітьми) з та паління горілки на власну потребу, зокрема на празники, христини й весілля, а також вруб у лісі на опал. При цьому король звільняв попів та поповичів «від всіляких робіт, тягарів, повозів, данини, десятини бджолоїної і жирочизни та інших... повинностей...», oprіч чиншу щорічного, який відповідно до давніших і останніх ревізій до Замку Самбірського на кожне свято Святого Марціна платити і віддавати повинні будуть»<sup>21</sup>. Привілей Яна III (1678 р.) зауважував, що піп відповідно до виміру лану має прикладатися до чиншу громади<sup>22</sup>. Тож ревізія 1686 р. декларувала сплату священником 2 зл., але з однієї чверті<sup>23</sup> (можливо тому, що другою чвертю користувався дяк, який також сплачував аналогічну суму). Натомість інвентарі 1760 і 1768 р. про жодні чинші з попівства не згадують, лише останній нотує, що на двох чвертях церковних сидять парох о. Василь Літинський, о. Степан Білецький, поповичі Іван та Василь Літинські<sup>24</sup>.

Як бачимо, попівське господарство було доволі значним і включало не лише рілля, луки, пастівники, але й ставки, що давало можливість вирощувати і торгувати рибою. Згадані дві чверті поділялися рівномірно (або й не дуже) між священниками (разом з поповичами) та дяками, поміж якими інколи доходило до суперечок за землю. Зокрема, 3 травня 1708 р. дяк Іван з Літині звернувся із позовом до єпископського суду (відбувався у монастирі Св. Спаса біля с. Спас на Самбірщині), в якому, зокрема, констатував: «...багато під собою має ґрунту Церква Літинська і як багато тих [хто] того ґрунту зуживають»<sup>25</sup>. Відповідачі ж оо. Якуб (Яків), Іван і Миколай поінформували суд про такий поділ двох попівських чвертей: однією чвертю користуються оо. Яків та Іван – рідні брати, половина ж другої чверті належить о. Миколаєві та його батькові дякові Іванові (позивачу), інша половина – вдові померлого поповича Василя Настасії і якомусь Михайлові, синові Федька Гамули (можливо, за нього Настасія вдруге вийшла заміж). Духовний суд розпорядився поділити літинське попівство таким чином: отцям Якові, Іванові та Миколі має належати по півчверті ріллі, а останню півчверті слід поділити – одну половину надавши дякові Іванові, а другу залишивши «вакууючою», тобто незайнятою. Відтак єпископським судом було усунуто від користування церковною землею світських осіб – Настасію-вдову та Михайла, сина Федька Гамули, – оскільки так велить церковне право<sup>26</sup>. Як бачимо, постанова суду поліпшила становище лише однієї людини – о. Миколая, котрий до того користувався половиною півчверті (четвертою частиною чверті, або 1/16 лану), а тепер отримав цілу півчверть. Натомість його батько – дяк, що ініціював судовий процес, так і залишився при своєму ґрунті.

Напочатку XVIII ст. до церковних маєтків додалася ще й половина млина з городом, куплена о. Стефаном Літинським у синів корчмаря Стеця Любчака Василя та Івана за 30 битих талярів (240 зл.). З акту купівлі-продажу від 28 жовтня 1722 р. випливає, що священник придбав цю маєтність для своїх синів Стефана і Василя «на вічні часи», з обов'язком сплачувати щорічний чинш до Королівського Скарбу у розмірі 25 зл.<sup>27</sup>

Для виконання господарських робіт священник послуговувався і поповичами, і слугами. Відомо, що на 1766 р. «парубком» у о. Василя Літинського уже два роки служив Сень Василів з Грушової<sup>28</sup>. З цього ж документа випливає, що парубок доглядав сімох коней священника, щоправда, не дуже пильно, бо «з п'ятниці на суботу вночі перед св. Миколаєм Руським, тобто дня 17 травня нинішнього року (1766-го. – Авт.) відповідно до календаря польського» було вкрадено гнідого коня вартістю 80 зл.<sup>29</sup> Можливо, ця сума завищена самим отцем, який, позиваючись зі своїм слугою у Самбірському замку, власне назвав її, але відповідач на те зауважив, що «незнає аби той кінь мав бути вартий 80 зл.»<sup>30</sup>.

Однак, навіть за умови завищеної ціни, можна з великою долею упевненості стверджувати, що загальна вартість семи коней о. Василя коливалася у межах 400 – 500 зл. До слова, бідного парубка, який замість шукати вкраденого коня подався до Дрогобича і лише через три дні повідомив власника про крадіжку, суд зобов'язав «при допомозі того ж священника-позивача» протягом двох тижнів розшукувати зниклого, «просячи Пана Бога аби ся знайшов». Коли б пошуки виявилися марними, Сень повинен був через чотири тижні сплатити позивачеві 30 зл. «на уряді села Літині»<sup>31</sup>.

Доходи священник отримував не лише з попівського господарства. У прикарпатських селах населення нерідко платило парохіві так зване «проскурне» по 15 грошів з двору, а також нерегламентовано, за звичаєм, підносило яйця, птицю, прядиво. На громадах, крім ремонту церкви, лежали «добровільні» відробітки на пароха. Часом такі добровільні відробітки перетворювалися на своєрідні панщинні помічні дні, що викликало численні скарги селян. У відповідь на них 1761 р. була видана скарбова декларація, що забороняла на майбутнє подібні роботи на парохів<sup>32</sup>. Прибуток йшов священникові й від сповідей, весіль, поховань, а також надання позик.

Попівство приносило місцевому священникові значні доходи, тож грошові «заощадження» отця сягали декількох тисяч злотих. Відомо, що 17 серпня 1761 р. згадуваний парох Василь Літинський позичив громаді с. Літиня (в особі вїйта і присяжних) 2000 зл., звісно ж під «провізію» (відсотки)<sup>33</sup>. Того ж року (1 червня) священник дав у позику селянинові з Літині Іванові Шпунту 400 зл. під 8 відсотків річних (таким чином «провізія» на рік складала 32 зл.)<sup>34</sup>.

Деякий час між літинськими священниками та поповичами, з одного боку, і орендарями місцевої корчми – з іншого, точилася суперечка. На жаль, нам не відомі її причини, але 1709 р. у селі дійшло до «нічного гвалту», під час якого поповичі Степан та Микола учинили напад на корчму (вибили вікна, виламали двері тощо), а священник о. Яків бив у дзвін, закликаючи громаду до активних і, можливо, насильницьких дій проти орендаря Сенька Любчака. Крім того, панотець з сином забрав у корчмаря 4 воли й корови<sup>35</sup>.

Через півстоліття по тому між корчмарем і священником виник новий конфлікт. Мабуть, наприкінці 1762 р. парох о. Василь Літинський начебто зрізав дуба, що належав орендарю Антонові Любчаку. Останній, звісно, зажадав відшкодування. Справу вдалося певним чином погодити й укласти відповідний компланційний акт (3 січня 1763 р.), який навіть засвідчив перемишльсько-самбірсько-сяноцький уніатський єпископ Атанасій Шептицький (21 січня того ж року). Проте священник з невідомих причин не виконав компланції, тож незабаром корчмар подав позов до віце-адміністраторського суду Самбірської

економії. Більше того, він домігся від адміністрації економії арешту виплати громадою села Літиня її боргу о. Васелеві у розмірі 1000 зл., а відтак вимагав відшкодування за «стягий» дуб (30 червоних зл.) та ув'язнення для священика. Суд, однак, не дався до радикальних дій, однак зобов'язав сторони виконати компланацию<sup>36</sup>.

У документах, що стосуються літинського попівства, поряд зі священиками згадуються переважно два поповичі (здебільшого, їх сини або племінники): Стефан і Микола (1709), Стефан й Василь (1722), Петро та Василь (1764), Іван і Василь Літинські (1768)<sup>37</sup>. Зауважимо, що королівський уряд обмежував кількість поповичів до двох осіб на одному лані. Часто ця норма в прикарпатських селах порушувалася. Як писав у меморіалі до Комісії Скарбової державець війтівства у с. Сторонна пан Дабковський, «сила поповичів на одному лані міститься, що проти виразного права і світського і духовного діється, бо два тільки знаходиться повинно»<sup>38</sup>. У відповідь на це чиновники Комісії в універсалі 1757 р. до адміністрації Самбірської економії доручили провести ревізію поповичів й залишити лише двох на лані, а решту – *Gleba adstringere* – до ріллі змусити<sup>39</sup>, тобто прилучити до громади й зобов'язати сплачувати податки та виконувати повинності на рівні з іншими її членами. Результати цієї ревізії до нашого часу не дійшли, тож про стан справ у Літині судити не можемо. Зафіксуємо, однак, що для літинського попівства навіть два поповичі було порушенням правил, оскільки вони містилися не на лані, а на півлановому господарстві.

На основі історичних документів, які дійшли до нашого часу, можемо скласти приблизний перелік літинських священиків у XVII–XVIII ст. (див. таблицю).

Характеризуючи попівство та місцеву соціальну групу духовних осіб, докладніше зупинимось й на центральній культовій споруді села – церкві. Безумовно, церковна будівля існувала щонайменше з XV ст., хоча згадка про попа-священика (а отже, парафії і церкви), про що йшлося вище, стосується 1507 р. Уперше ж про церковний храм у Літині згадано в поборовому реєстрі 1530 р., де вжито традиційне для тогочасного латиномовного документообігу слово «*sinagoga*»<sup>40</sup>. Згодом церкву («...s czerkwie...») зафіксовано в люстрації села Літиня 1570 р.<sup>41</sup> У цьому ж документі згадується «поп руський» («*Pop ruski*»), а це вказує, що священик, церква і уся парафія дотримувалися східного, православного обряду (його поляки називали «руською вірою»). Звісно, парафія входила до складу Перемишльської єпархії Київської митрополії, котра, як відомо, лише 1692 р. прийняла Берестейську унію.

У першій половині XVII ст. Літинська церква згадується в контексті татарських нападів. Відомо, що 1621 р. її було пограбовано, а священика вбито (*sinagoga expillata et poponi orbata*)<sup>42</sup>. Наслідком нападу татар 1626 р., як з'ясував

Ім'я	Родичі і нащадки	Дата згадки у документах	Джерело
о. Василь Літинський	брати Семен та Іван, дочка Пазя	1670, 1683	ЦДІАУ у Львові. – Ф. 9. – Оп. 1. – Кн. 423. – Арк. 2477-2481; APP. – AVBK. – Supl. 1. – К. 574-576.
о. Яків Літинський	батько дякон Степан, брат Іван і сестра Єва, син Стефан	1681, 1708, 1709	APP. – AVBK. – Supl. 1. – К. 512; Supl. 4. – Nr 285. – К. 284; ВР НБ ЛНУ. – Ф. Самбірська економія. – Спр. 537. – Арк. 398, 406-409.
о. Іван Літинський	батько дякон Степан, брат Яків і сестра Єва, небіж Стефан	1708	APP. – AVBK. – Supl. 4. – Nr 285. – К. 284.
о. Микола	батько дякон Іван	1708, 1709	APP. – AVBK. – Supl. 4. – Nr 285. – К. 284; Nr 323. – К. 316-317.
о. Стефан Літинський	батько о.Яків, сини Стефан і Василь, дядько о.Іван	1722, 1729	ВР НБ ЛНУ. – Ф. Самбірська економія. – Спр. 566. – Арк. 260зв; APP. – AVBK. – Sygn. 84. – К. 105-106.
о.Василь Літинський	син Василь, сини або племінники Іван та Петро, брат о.Іван	1761–1764, 1766, 1768, 1770, 1778, 1780	ВР НБ ЛНУ ім.І.Франка. – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 525. – Арк. 753зв, 863зв-864; Спр. 531. – Арк. 37-38, 213зв, 295; Спр. 558. – Арк. 188, 441зв-443; ВР ЛННБ. – Колекція мікрофільмів. – МР-58. – Арк. 387; ЦДІАУ у Львові. – Ф. 146. – Оп. 13. – Спр. 9085. – Арк. 11-11зв; APP. – AVBK. – Sygn. 37. – К. 24.
о.Степан Білецький		1768	ВР ЛННБ ім.В.Стефаніка. – Колекція мікрофільмів. – МР-58 «Inwentarz Ekonomii JKМ Samborskiej.... R.1768». – Арк. 387.
о. Яків Матольський	брат Михайло	1778, 1783	ЦДІАУ у Львові. – Ф. 146. – Оп. 13. – Спр. 9085. – Арк. 11-11зв.

А.Гліва, стало, зокрема, знищення церкви<sup>43</sup>. У юраменті, на який покликається польський історик (це відприсяження у Перемишльському гроді склав селянин Матвій Серебрин), зазначено, що церкву не було спалено, але спустошено і зруйновано (*Sinagoga quae non combusta venem deserta a desolata*)<sup>44</sup>. Безумовно, після цього церкву довелося відбудовувати.

Невідомо, чи постраждала церква в Літині від наступних нападів різних ворогів. Знаємо лише, що у 1699 р. татари цілковито спалили два попівські будинки (*Chalup Dwie Popowskich funditus spalone*)<sup>45</sup>. Припускаємо, що сакральна споруда все ж перетривала ці лихоліття. Зрештою, про неї є згадка у привілеї літинським священикам і поповичам 1670 р. (літинські попівство, церква і парафія надавалися їм до кінця життя)<sup>46</sup> та актах духовного суду Перемишльського єпископа від 1 травня 1681 р. Причому в останніх йдеться, що церква деякий час була закрита і опечатана, проте о. Якуб самовільно зірвав печатку та ще й побився з якимось о. Леонтієм<sup>47</sup>. На жаль, з документів невідомо, чому церкву довелося опечатувати.

У 1743 і 1763–1764 рр. відбулися перші єпископські візитації Перемишльської єпархії. Владики відвідували парафії деканатів, укладаючи візитаційні акти (котрі також іменують «візитаціями»), в яких містилися описи церкви, дзвіниці, церковного майна (вівтарів, ікон, апаратів, альб, книг тощо), належних до церкви (попівства) маєтків і т.д. На жаль, візитації літинської церкви за ці роки не збереглися. Перший візитаційний акт церкви в Літині, що дійшов до нашого часу, датується 1780 р.

Не вдаючись до її детального опису, зазначимо, що літинська церква титулу Св. Параскеви на той час являла собою, скоріше, невелику будівлю, бо була «в собі щупла». Дах, мабуть, потребував ремонту («зверху дещо надіпсута»), проте фундамент і стіни видавалися міцними («посадка добра»). Над церквою височіли три невеликі куполи («у три куполки випроваджена»). Інтер'єр церкви складався передовсім з чотирьох вівтарів. Церква візитаторам видалася «ясною» (мабуть, добре освітленою), деісус з «намісними образами» – старим, а царські двері – старосвітськими (*Czarski Drwi staroswieckie*). Вхідні двері до церкви – дубові із залізними замком та завісами. Поблизу церкви знаходився цвинтар «гарно опаркований», тобто із гарною огорожею (безумовно, дерев'яною), котра, проте, подекуди вже почала гнити. Дзвіниця також була у не зовсім задовільному стані («надіпсута»). На ній містилися чотири середнього розміру дзвони<sup>48</sup>.

Візитація 1780 р. окреслювала й земельну посілість літинської церкви, котра, як «Право свідчить» (очевидно, священик продемонстрував візитаторам королівський привілей 1670 р.), складалася із двох чвертей «з додатками». На цьому ґрунті у той час мешкали о. парох, о. дякон і дяк. Парохом усе ще був о. Василь Літинський, проте він останні майже два роки хворів, а тому фактично не виконував пастирських функцій. Імен же дякона і дяка візитаційний акт не



називає. Можна, однак, припустити, що згаданий в інвентарі 1768 р. о. Степан Білецький виконував функції диякона.

Отже, попівство як соціальна і господарська інституція в селі Літиня, очевидно почало формуватися ще в XV ст., хоча перша письмова згадка про нього стосується початку XVI ст. Належало воно священичій династії (умовно назвемо її династією Літинських), яку, однак, можна простежити в історичних джерелах від середини – другої половини XVII ст. Юридичне становище літинських священиків і поповичів закріплювалося королівським привілеєм, що було поширеним явищем у ті часи. Попівське господарство видається доволі значним, оскільки включало не лише півлану ріллі з «придатками» (надбаними у селян шляхом купівлі чи застав кавалками ґрунту), луки, пастівники, ставки, але й церкву. Священики й поповичі мали право врубу в королівських лісах і виготовлення пива та горілки на власну потребу (по суті, без пропінаційних обмежень), а також звільнялись від державних податків, контрибуцій і поборів, крім визначеного інвентарем чиншу. Значні доходи священиків від господарства і духовної діяльності давали їм можливість займатися лихварством й перетворювали в найзаможніших мешканців села.

- 1 Bendza M. *Prawosławna diecezja przemyska w latach 1596–1681. Studium historyczno-kanoniczne.* – Warszawa: Chrześcijańska Akademia Teologiczna, 1982; Інкін В. Сільське суспільство Галицького Прикарпаття у XVI–XVIII століттях: історичні нариси / Упорядкування та наукова редакція Миколи Крикуна. – Львів, 2004; Пірко В. Галицьке село наприкінці XVII – в першій половині XVIII ст. (історико-економічний нарис за матеріалами Перемишльської землі). – Донецьк, 2006. – 192 с.
- 2 *Źródła dziejowe.* – Warszawa, 1902. – Т. XVIII. Cz. 1: Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. T. VII. Cz. 2: Ziemie ruskie. Ruś Czerwona / Opisana przez A. Jabłonowskiego; Смуток І. І. Королівські столові маетки в Галичині наприкінці XVI–XVIII ст.: Автореф. дис. ... канд. істор. наук за спеціальністю 07.00.01. – Історія України. – Львів, 2001.; Слободян В. М. Церкви України. Перемиська єпархія. – Львів, 1998. – С. 339.
- 3 Галик В., Стецик Ю. Історія церковно-релігійного життя в селі Уличне на Дрогобиччині (XVI – початок XXI ст.). Монографія. – Дрогобич: Вид-во ТзОВ «Трек-ЛТД», 2013; Стецик Ю. Королівський привілей на попівство села Уличного 1691 р. // *Літопис Бойківщини.* – 2012. – Ч. 2/83 (94). – С. 83–87; Стецик Ю. Історія Нагуєвич – родинного села Івана Франка (до кінця XVIII ст.) // *Дрогобицький краєзнавчий збірник.* – 2005. – Вип. IX. – С. 18–30; Тимошенко Л. Село Лішня // *Старожитності Дрогобиччини.* – 2008. – № 2. – С. 9 – 11; Лаба В. Історія села Грушів від найдавніших часів до 1939 року. – Львів, 2008.
- 4 *Спис галицьких парохій XII–XVI ст.* // Студії семінара для історії Сходу у філософічному відділі Гр.-кат. Богословської академії у Львові / під ред. проф. Івана Крип'якевича. – Львів: Видає Гр.-кат. Богосл. Академія у Львові, 1939.
- 5 Budzyński Z. *Sieć parafialna prawosławnej diecezji przemyskiej na przełomi XV i XVI wieku. Próba rekonstrukcji na podstawie rejestrów podatkowych ziemi przemyskiej i sa-*

- nockiej // Polska – Ukraina: 1000 lat sąsiedztwa. – T. 1. Studia z dziejów chrześcijaństwa na pograniczu etnicznym / Pod redakcją S. Stepnia. – Przemysł, 1990. – S. 135–155.
- 6 Lu. Dz. Litynia // Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich / Wyd. pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Walewskiego. – T. V. – Warszawa: Nakł. W. Walewskiego, 1884. – S. 354.
- 7 Arhiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (далі – AGAD). – Zespol: Arhiwum Skarbu Koronnego. – Sygn. 20. – K. 36v; Budzyński Z. Sieć parafialna... – S. 145.
- 8 Інкін В. Сільське суспільство ... – С. 174.
- 9 Відділ рукописів Наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка (далі – ВР НБ ЛНУ ім. І. Франка). – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 569. – Арк. 576зв.
- 10 Volumina legume. Przedruk zbioru praw staraniem XX pijarów w Warszawie od roku 1732 do roku 1782 wydanego. – Petersburg: Nakladem i drukiem Jozafata Ohryki, 1859. – Volumen Quartum ab anno 1641 ad anno 1668. – S. 59.
- 11 ВР НБ ЛНУ ім. І. Франка. – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 569. – Арк. 577.
- 12 Інкін В. Сільське суспільство... – С. 174.
- 13 Там само.
- 14 AGAD. – Zespol: Arhiwum Skarbu Koronnego. – Sygn. 20. – K. 36v, 147, 234, 360v, 449, 589v; Źródła dziejowe. – Warszawa, 1902. – T. XVIII. Cz. 1. – S. 143. Див. також: Спис галицьких парохій XII – XVII ст. ... – С. 31; Слободян В. М. Церкви України... – С. 339.
- 15 AGAD. – Zespol: Arhiwum Skarbu Koronnego. – Sygn. 21. – K. 355, 407v.
- 16 Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДІАУ у Львові). – Ф. 7. – Оп. 1. – Спр. 42. – Арк. 1396; Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 384. – Арк. 656; Спр. 387. – Арк. 1248; Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 552. – Арк. 2417.
- 17 Там само.
- 18 AGAD. – Zespol: Arhiwum Skarbu Koronnego. – Sygn. 20. – K. 812.
- 19 Ibidem. – K. 882v.
- 20 ЦДІАУ у Львові. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 423. – Арк. 2477-2481; Ф. 146. – Оп. 13. – Спр. 9085. – Арк. 18-18зв; Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie (далі – AGZ). – Lwow, 1884. – T. X: Spis oblat zawartych w aktach grodu i ziemstwa lwowskiego / Wyd. O. Pietruski, X. Liske. – Dok. Nr. 5176. – S. 310. Цей привілей був заінтабульований 1710 р. у Самборі, а 1797 р. у Дрогобичі (див.: Lu. Dz. Litynia // Słownik Geograficzny... – S. 354.)
- \* В латиномовному варіанті цього привілею слово «дяк» перекладено як *Vasalaarium*, *Vasalaugia*, тобто бакалавр (в народній вимові «бакаляр») – вчитель (див.: ЦДІАУ у Львові. – Ф. 146. – Оп. 13. – Спр. 9085. – Арк. 18-18зв). Важко судити, чи дяк Степан виконував вчительські функції. Припускаємо, що писар-перекладач просто жив цей термін як найбільш, на його думку, адекватний відповідник українського слова «дяк».
- 22 ЦДІАУ у Львові. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 423. – Арк. 2480.
- 23 Там само. – Спр. 437. – Арк. 1666.
- 24 Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника (далі – ВР ЛННБ ім. В. Стефаника). – Колекція мікрофільмів. – MP-69 «Rewizja z inwentarzem Ekonomiey Samborskiej przed nas... kommissarzów spisana diebus julii 1686» (ревізія з інвентарем Самбірської економії 1686 р.). – Арк. 88.

- 25 Там само. – МР-58 «Inwentarz Ekonomii JKM Samborskiej... R.1768». – Арк. 387.
- 26 Archiwum Państwowe w Przemyślu. – Zespół: Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego (dalej – APP. – ABGK). – Supl. 4. – Nr 285. – K. 284.
- 27 Ibidem.
- 28 ВР НБ ЛНУ ім. І. Франка. – Ф.: Самбірська економія. – Спр.566. – Арк. 260зв.
- 29 Там само. – Спр. 531. – Док. № 391. – Арк. 295; Спр.558. – Арк. 188.
- 30 Там само.
- 31 Там само. – Спр. 531. – Арк. 295зв.
- 32 Там само. – Арк. 296.
- 33 Інкін В. Сільське суспільство... – С. 175.
- 34 ВР НБ ЛНУ ім. І. Франка. – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 525. – Арк. 753зв.
- 35 Там само. – Спр. 531. – Арк. 213зв.
- 36 Там само. – Спр. 537. – Арк. 398, 406–409.
- 37 Там само. – Спр.525. – Док. № 1219. – Арк. 863зв-864.
- 38 Там само. – Спр. 537. – Арк. 398, 406-409; Спр. 566. – Арк. 260зв; Спр. 531. – Док. № 43. – Арк. 37; ВР ЛННБ ім. В.Стефаніка. – Колекція мікрофільмів. – МР-58. – Арк. 387.
- 39 ВР НБ ЛНУ ім. І.Франка. – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 569. – Арк. 576.
- 40 Там само. – Арк. 576зв-577.
- 41 AGAD. – Zespół: Archiwum Skarbu Koronnego. – Sygn. 21. – K. 355.
- 42 Жерела до історії України-Руси. – Т. VII: Люстрація королівщин в руських землях корони з р. 1570. – Львів: Накл. НТШ, 1903. – С. 253.
- 43 ЦДІАУ у Львові. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 340. – Арк. 499; Horn M. Skutki ekonomiczne najazdów tatarskich z lat 1605 – 1633 na Ruś Czerwona. – Wrocław-Warszawa-Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1964. – S. 167.
- 44 Gliwa A. Zimowy najazd tatarów krymskich na Rzeczpospolita w 1626 r. i jego skutki na terenie ziemi Przemyskiej // Rocznik Przemyski. – 2006. – T. XLII: Historia wojskowości. – Z. 1. – S. 44.
- 45 ЦДІАУ у Львові. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 1072. – Арк. 58.
- 46 Там само. – Спр. 1071. – Арк. 442.
- 47 Там само. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 423. – Арк. 2480.
- 48 APP. – ABGK. – Supl. 1. – K. 512.
- 49 Ibidem. – Sygn. 37. – K. 23.

## Summary

Mykola Haliv

### **Clericalism in Litinya village in Drogobych district (16–18 centuries): social economic characteristics**

The social and economic position of clericalism in Litinya village in Drogobych district (16–18 centuries) is analyzed, its legal position is outlined, an economic infrastructure is described, an attempt to make the list of local priests is done, history of church is reflected.

*Keywords:* clericalism, priests, popovychs, church, privileges